

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos Investicijų Bankui „2022 m. metinė tvaraus augimo apžvalga“

(COM(2021) 740 final)

(2022/C 275/09)

Pranešėja **Judith VORBACH**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 1 21
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2022 2 8
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 2 23
Plenarinė sesija Nr.	567
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	140 / 5 / 38

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Dar gerokai prieš prasidedant COVID-19 pandemijai ES jau teko susidurti su krizėmis ir sudėtingomis situacijomis. 2020 m. ES patyrė didžiausią ekonomikos nuosmukį savo istorijoje, nors esami iššūkiai buvo dar toli gražu neišspręsti. ES ėmėsi precedento neturinčių paramos veiksnių, kad sušvelnintų smūgį ekonomikai ir užkirstų kelią nestabiliai padėčiai. Tačiau pandemiją galima įveikti tik imantis veiksnių tarpvalstybiniu lygmeniu, todėl EESRK ragina išvalgiai bendradarbiauti ES sveikatos politikos srityje, didinti vakcinacijos lygį ir laikytis visuotinio požiūrio tam, kad būtų galima surengti atviras diskusijas ES lygmeniu dėl laikino ir savanoriško TRIPS sutarties netaikymo.

1.2. EESRK pasisako už į gerovę orientuotą politiką ir remia ES „konkurencinio tvarumo“ darbotvarkę. Ją sudarantiems keturiems aspektams – aplinkos tvarumui, našumui, sąžiningumui ir makroekonominiam stabilumui – turėtų būti teikiami vienodi prioritetai, kad būtų pasiektas numatytas stiprinamasis poveikis, o pertvarka – sėkmingai įgyvendinta. Pavyzdžiui, teisingumas ir socialinis tvarumas yra esminiai konkurencingumo elementai ir atvirkščiai. Kuo silpnesnis parlamentų, socialinių partnerių ir kitų pilietinės visuomenės organizacijų aktyvumas, tuo labiau tikėtina, kad skirtumai didės ir sumažės pritarimas, visų pirma ekonomikos pertvarkos srityje siekiant neutralaus poveikio klimatui.

1.3. Viena iš mūsų uždavinių yra kuo labiau atsieti ekonominių klestėjimų nuo aplinkos būklės blogėjimo. Vėlgi, reikalingas holistinis požiūris, kuriuo būtų atsižvelgiama į visų rūšių žalą aplinkai. Įsipareigojimai užtikrinti socialinę gerovę neturi likti tik tuščiais šūkais. Labai svarbu užtikrinti teisingą pertvarkai įgyvendinti dedamų pastangų ir jos teikiamos naudos paskirstymą. EESRK pabrėžia verslui tinkamų sąlygų ir stiprių pramonės vertės grandinių išlaikymo svarbą Europoje ir ragina Europos pramonę pirmauti siekiant tvarumo. Pasienio anglies dioksido korekcinis mechanizmas turi būti parengtas veiksmingai, o valstybės pagalbos priemonės turėtų būti susietos su kokybiškų darbo vietų kūrimu ir pagarba darbuotojų teisėms bei fiskaliniams įsipareigojimams. Galiausiai EESRK pabrėžia, kad bet koks perėjimas prie aplinkos mokesčių neturėtų turėti regresinio paskirstymo poveikio ar lemti energijos nepriteklių.

1.4. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymus dėl reformų, investicijų ir sąžiningos bendrosios rinkos skatinimo siekiant užtikrinti tvirtą ekonominį pagrindą. Siekiant skatinti inovacijas ir našumą, labai svarbu skatinti bendrąją rinką ir gerinti verslo aplinką. Be to, sąžiningas požiūris į našumą yra labai svarbus konkurencingumo ir ilgalaikės konvergencijos didinimo veiksnys. Tačiau socialinės bei darbo rinkos teisės yra svarbios, bet jos nepriklauso konstitucijos laiduojamoms ekonominėms laisvėms. EESRK prašo pateikti tinkamų pasiūlymų, kaip užtikrinti nacionalines taisykles, kurios nėra laiduojamos Sutartimi. EESRK rekomenduoja sušvelninti neigiamą sparčiai augančių energijos kainų poveikį gamybai ir

paskirstymui bei palankiai vertina atidesnę, dėl klimato krizės kylančios finansų rinkos rizikos, stebėseną. Stiprinant kapitalo rinkų sąjungą ir bankų sąjungą turėtų būti konsoliduoti finansavimo kanalai, skatinamos investicijos ir didinamas atsparumas.

1.5. EESRK pabrėžia, kad kartu siekiant sąžiningos ir teisingos žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos, kuriai būtinos tvarios socialinės sąlygos, bus užtikrintas būsimos gerovės ir atsparumo pagrindas. Gerai parengta darbo rinkos politika ir socialinės apsaugos sistemos yra atsparumo ir integracinio augimo pagrindas. EESRK visiškai pritaria tam, kad valstybės narės turėtų dėti daugiau pastangų mokymosi rezultatų gerinimui savo švietimo ir mokymo sistemose, ir kad turėtų būti užtikrinta galimybė mokytis visą gyvenimą. EESRK ragina Komisiją išnagrinėti daugiametės finansinės programos (DFP) ir priemonės „NextGenerationEU“ (NGEU) išmokų paskirstymo poveikį ir užtikrinti jų indėlį plėtojant žalesnę ir labiau skaitmeninę ekonomiką, taip pat didinant socialinę konvergenciją.

1.6. Ekonomikos atsigavimas ir stabilus integracinis augimas yra būtinos sąlygos tvariam valstybės biudžetui. Politika turi išlikti palanki ir turi būti sudarytos sąlygos reaguoti į ilgalaikius sukrėtimus. EESRK palankiai vertina tai, kad toliau taikoma bendroji nukrypti leidžianti išlyga. Panaikinant šią išlygą bet kuriuo atveju turi būti atsižvelgiama į ekonominės veiklos, užimtumo ir skurdo lygį, palyginti su prieš krizę buvusiu lygiu. Be to, prieš išgaliojant modernizuotai sistemai, EESRK ragina Komisiją pateikti pereinamojo laikotarpio gaires. EESRK įspėja, kad nereikėtų skatinti politikos, kuria mažinamos einamosios išlaidos, susijusios su socialinėmis, švietimo ir sveikatos priežiūros išlaidomis, ir ragina vykdyti sąžiningą pajamų politiką. Be to, kadangi vykdant priežiūrą pagal makroekonominio disbalanso procedūras (MDP), buvo nepakankamai atsižvelgta į naujų atsirandančių ekonominių problemų sąveiką, EESRK taip pat ragina stebėti socialinį disbalansą.

1.7. EESRK mano, kad pradedame naują ekonominės politikos etapą, o kintantis 2022 m. Europos semestras suteikia galimybę didinti ekonominį, aplinkosauginį ir socialinį tvarumą. Darnus požiūris į konkurencingo tvarumo darbotvarkę turėtų atsispindėti būsimose konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose, be to, socialinių partnerių ir organizuotos pilietinės visuomenės įtrauktis jau seniai pavėluota. Kadangi paskelbtų reformų laikymasis yra viena iš ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano dotacijų išmokėjimo sąlygų, konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos įgauna didesnę politinę reikšmę. Nors palankiai vertinama tai, kad daugiau dėmesio skiriama Europos socialinių teisių ramsčio principams, vis dar neaišku, kokių mastu tai iš tikrųjų atsispindės konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose ir ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose. Ekonomikos valdymas turi būti integruotas į Europos semestro procesą taip, kad būtų užtikrintas demokratinis parlamentų, socialinių partnerių ir organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas.

2. Bendrosios pastabos

2.1. ES susidūrė su neigiamais ekonominiais ir socialiniais pokyčiais ir krizėmis dar prieš COVID-19 pandemijos protrūkį. Po ilgo ekonomikos nuosmukio laikotarpio po 2008 m. finansų rinkos krizės, 2014 m. ES ekonomika pagaliau atsigavo, o vėliau prasidėjo augimo ir užimtumo lygio didėjimo laikotarpis. Tačiau viešosios investicijos sumažėjo žemiau lygio, kurio reikia, kad viešojo kapitalo atsargos, kaip ir BVP dalis, išliktų stabilios. Pagal pasaulinius standartus ES apskritai yra santykinai klestinti, tačiau skirtumai tarp šalių ir regionų, taip pat nelygybė ir lyčių nelygybė mūsų visuomenėje išlieka. Klimato krizės grėsmė ir su technologiniais pokyčiais susiję iššūkiai jau buvo akivaizdūs.

2.2. 2020 m. kovo mėn. COVID-19 pandemijos protrūkis ir priemonės, kurių imtasi jam suvaldyti, iš esmės pakeitė padėtį. 2020 m. ES patyrė „didžiausią ekonomikos nuosmukį savo istorijoje“⁽¹⁾, o esami iššūkiai buvo dar toli gražu neišspręsti. Tačiau pandemija ir jos poveikis buvo ne vienintelis precedento neturintis atvejis – ES taip pat ėmėsi precedento neturinčių solidarumo veiksmų, kad sušvelnintų krizę, įskaitant bendrosios nukrypti leidžiančios išlygos ir priemonės SURE taikymą⁽²⁾. EESRK ypač palankiai vertina tai, kad ES sugebėjo parengti ir priimti tokią plataus masto iniciatyvą kaip priemonė „NextGenerationEU“ tokios sunkios krizės sąlygomis. Ši priemonė turėtų padėti ne tik įveikti krizę, bet ir – visiškai pagrįstai – spręsti pertvarkos klausimus. Šis visapusiškas strateginis požiūris į paramą ir sanglaudą padėjo sušvelninti socialinį ir ekonominį krizės poveikį, kuris priešingu atveju galėjo lemti ekonominę ir politinę destabilizaciją.

⁽¹⁾ Europos Komisijos 2020 m. pavasario ekonominė prognozė.

⁽²⁾ Europos laikinos paramos priemonė nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti.

2.3. Ekonomikos atsigavimas, kurį 2021 m. viduryje paskatino pagerėjusi epidemiologinė padėtis, aiškiai parodė glaudų ekonomikos ir pandemijos ryšį. Reminatis 2021 m. rudens prognozėmis, nuo atsigavimo pereisime prie plėtros, o augimo tempas 2022 m. sieks 4,3 %. Tikimasi, kad dėl to paspartės ir darbo vietų kūrimas⁽³⁾. Atsižvelgiant į atsinaujinusių pandemijos bangą ir omikron atmainą, ši teigiama perspektyva, deja, gali nepasitvirtinti. EESRK atkreipia dėmesį į didelį neapibrėžtumą ir didelį pandemijos poveikį ekonominei veiklai.

2.4. Kovoti su pandemija ir užkirsti kelią naujoms viruso atmainoms vien nacionaliniu lygmeniu yra neįmanoma. Reikia laikytis tarpvalstybinio požiūrio. EESRK ragina glaudžiai ir išvalgiai bendradarbiauti ES sveikatos politikos srityje, nes tai padės ne tik įveikti sveikatos krizę, bet ir sušvelninti jos poveikį ekonomikai. EESRK rekomenduoja, kad vakcinacijos lygio didinimas ir toliau būtų svarbiausias prioritetus, ir ragina laikytis visuotinio požiūrio, visų pirma dėl to, kad ES taip pat yra suinteresuota, kad visame pasaulyje būtų pakankamai vakcinų. Todėl EESRK prašo Komisijos surengti atviras diskusijas ES lygmeniu dėl laikino ir savanoriško TRIPS sutarties netaikymo, kuris būtų taikomas COVID-19 vakcinoms, gydymui ir bandymams⁽⁴⁾.

2.5. EESRK palankiai vertina daugialypį požiūrį į „konkurencinio tvarumo“ darbotvarkę, išdėstytą tvaraus augimo apžvalgoje. Tai atitinka į gerovę orientuotą politinį požiūrį, kurį EESRK išsakė ankstesnėse nuomonėse ragindamas apsvaistyti šiuos tikslus: aplinkos ir socialinis tvarumas, tvarus ir integracinis augimas, visiškas užimtumas ir aukštos kokybės darbas, sąžiningas paskirstymas, sveikata ir gyvenimo kokybė, finansų rinkos stabilumas, kainų stabilumas, subalansuota prekyba, grindžiama sąžininga ir konkurencinga pramonės ir ekonomikos struktūra, ir stabilūs viešieji finansai. Šie tikslai, atitinkantys ES sutarties 3 straipsnio tikslus, yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Pavyzdžiui, tvaraus augimo metodas, kuris neapsiriboja vien tik BVP augimo tikslu, yra labai svarbus siekiant 2050 m. sukurti neutralaus poveikio klimatui ekonomiką.

2.6. Be to, keturi konkurencingos tvarumo darbotvarkės aspektai – aplinkos tvarumas, našumo augimas, teisingumas ir makroekonominis stabilumas – yra glaudžiai tarpusavyje susiję ir vienodai svarbūs. Jie yra vienos dėlionės dalys ir vienas iš jų negali egzistuoti be kitų, todėl nė vienas nėra pavaldus kitam. Komisija pagrįstai pabrėžia, kad šie aspektai turėtų vienas kitą sustiprinti. EESRK palankiai tai vertina, tačiau taip pat atkreipia dėmesį į neigiamo poveikio pavojų. Kuo silpnesnis parlamentų, socialinių partnerių ir kitų pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas, tuo labiau tikėtina, kad tarp šių keturių aspektų atsirastų disbalansas.

2.7. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad šie keturi aspektai yra ne tik tarpusavyje susiję, bet ir neatsiejami nuo mažiau svarbaus konkurencingumo ir subalansuotos prekybos, kuri yra vienas iš pagrindinių ekonominių tikslų. Pavyzdžiui, teisingumas ir socialinis tvarumas yra esminiai konkurencingumo elementai ir atvirkščiai. Europos socialinis modelis ir ypač Europos socialinių teisių ramstis yra ypač svarbūs ES konkurencingumui. Kita vertus, subalansuota prekyba, pagrįsta sąžininga, konkurencinga pramonės ir ekonomine struktūra, yra svarbi ES integracinio augimo, sąžiningumo ir socialinio tvarumo sąlyga.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Aplinkosauginis tvarumas

3.1.1. Vienas iš pagrindinių šio amžiaus iššūkių yra kuo labiau atsieti ekonomikos klestėjimą nuo pavojaus aplinkai ar jos sunaikinimo. EESRK visiškai pritaria Komisijai, kad atsižvelgiant į klimato kaitą ir aplinkos būklės blogėjimą būtini neatidėliotini veiksmai. Nors EESRK visiškai pritaria tikslui kovoti su klimato krize, jis ragina laikytis holistinio požiūrio, pagal kurį būtų vienodai atsižvelgiama į visų rūšių žalą aplinkai, pavyzdžiui, grėsmę biologinei įvairovei, vandeniui ir dirvožemiui, oro taršą, branduolinius ir kitokias toksines atliekas.

3.1.2. Komisija visiškai teisingai atkreipia dėmesį į socialinius ir ekonominius šios pertvarkos aspektus ir pabrėžia klestėjimo ir gerovės užtikrinimo svarbą. EESRK pabrėžia, jog labai svarbu, kad šie pareiškimai nebūtų laikomi tuščiais šūkais, ir ragina Komisiją pateikti išsamų perėjimo poveikio užimtumui ir įgūdžiams žemėlapį ir analizę⁽⁵⁾. Taip pat labai svarbu užtikrinti teisingą pertvarkai įgyvendinti dedamų pastangų ir jos teikiamos naudos paskirstymą. Siekiant šio tikslo,

⁽³⁾ Autumn Forecast 2021.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „Po pandemijos – stipresni. Pirmųjų pamokų išvados“ (OL C 152, 2022 4 6, p. 116).

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė „55 % tikslas – pasiekiamas. ES 2030 m. klimato tikslo įgyvendinimas siekiant neutralizuoti poveikį klimatui“ (OL C 275, 2022 7 18, p. 101).

EESRK pabrėžia esminį socialinio dialogo vaidmenį: visišką pagarbą socialinių partnerių savarankiškumui, kolektyvinių derybų stiprinimą, bendrą įmonių apsisprendimą⁽⁶⁾ ir socialinių partnerių bei organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimą formuojant politiką. Tai ne tik leis užtikrinti atsakomybę: visa tai yra būtina siekiant užtikrinti subalansuotą ir įtraukų pertvarkos procesą.

3.1.3. Tokių dalyvavimą reikia ypač sustiprinti siekiant įgyvendinti 55 % tikslo priemonių rinkinį, kuriame pateikiama daug plataus masto politikos pasiūlymų. EESRK pabrėžia, kad svarbu išlaikyti stiprias pramonės vertės grandines Europoje, ir ragina Europos pramonę pirmauti siekiant aplinkosauginio tvarumo. Pasiūlymas dėl pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo gali padidinti stabilų užimtumą klimatui nekenkiančiose pertvarkytose įmonėse, todėl šis pasiūlymas labai svarbus ir turi būti parengtas veiksmingai. Pereinant prie aplinkos mokesčių, pavyzdžiui, apmokestinant aplinką teršiančią veiklą, būtina užkirsti kelią regresyvaus paskirstymo poveikiui ir energijos nepritekliui. Šiuo atžvilgiu reikėtų spręsti darbo jėgai tenkančios mokesčių naštos klausimą.

3.1.4. Komisija atkreipia dėmesį į tai, kad siekiant įgyvendinti plataus masto ES žaliojo kurso darbotvarkę reikės didelių investicijų, siekiančių apie 520 mlrd. EUR per metus. Taip pat reikės papildomų investicijų pokyčiams darbo rinkoje paremti. Atsižvelgdamas į tai, EESRK atkreipia dėmesį į papildomus investicijų poreikius, susijusius su perėjimu prie skaitmeninių technologijų, taip pat su sveikatos priežiūros, švietimo ir mokymo, socialinės apsaugos, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros sritimis. EESRK pabrėžia, kad labai svarbu perorientuoti ir didinti privačias bei viešąsias investicijas, siekiant užtikrinti pakankamą investicijų lygį. Be to, aplinkos tvarumo siekis yra viešoji gėrybė, dėl kurios kyla rinkos nepakankamumo rizika.

3.1.5. Privačios investicijos atlieka labai svarbų vaidmenį ekonominiame cikle, siekiant skatinti ekonomikos vystymąsi ir darbo vietų kūrimą. Norint pasiekti aplinkos tvarumo tikslą, visų pirma reikia privačiojo sektoriaus investicijų ir inovacijų, pavyzdžiui, naujų automobilių baterijų ir CO₂ neišmetančio plieno gamybos srityse. EESRK pabrėžia, kad būtina sukurti palankią verslo aplinką, ir palankiai vertina pastangas nukreipti privatųjį finansavimą į atsparumą klimato kaitai ir aplinkos tvarumą, kaip numatyta naujojoje tvaraus finansavimo strategijoje⁽⁷⁾. EESRK taip pat remia viešojo sektoriaus, visų pirma programos „InvestEU“ ir atitinkamų NGEU priemonių, vaidmenį remiant privačias investicijas, teikiant tikslingą paramą visapusiškai laikantis SESV 107 straipsnio. Tačiau EESRK ragina valstybės pagalbos priemones susieti su kokybiškų darbo vietų kūrimu, pagarba darbuotojų teisėms, aplinkos standartais ir fiskaliniais išpareigojimais.

3.2. Našumas

3.2.1. Našumas yra susijęs su ekonominės gamybos veiksmingumu ir iš esmės priklauso nuo produkcijos ir sąnaudų santykio. Sąžiningo ir tvaraus našumo augimas ilgainiui prisideda prie konkurencingumo, klestėjimo ir didėjančios konvergencijos. Tačiau siekis didinti našumą nesąžiningu ir netvariu būdu gali padidinti spaudimą darbuotojams ir darbdaviams, pakenkti aplinkos tvarumui, iškraipyti konkurenciją, padidinti nelygybę ir trukdyti pereinamajam procesui. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, EESRK palankiai vertina Komisijos požiūrį didinti našumą siekiant gerovės, skatinant pažangias technologijas ir inovacijas, stiprinant žmonių įgūdžius, stiprinant mokymą ir švietimą, skatinant žinių perdavimą ir panaudojimą bei efektyvų išteklių naudojimą. EESRK ypač atkreipia dėmesį į tai, kad socialinis tvarumas taip pat yra svarbus sąžiningo našumo metodo elementas.

3.2.2. EESRK pabrėžia, kad reikia naujų investicijų apskritai ir ypač į skaitmeninį sektorių, ir aiškiai pritaria Komisijos raginimui, kad ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas taip pat būtų orientuotas į pažangiausių skaitmeninių technologijų kūrimą ir diegimą. Iš tiesų, ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė gali ir turėtų padėti valstybėms narėms imtis investicijų ir reformų, kuriomis, be kita ko, būtų sudarytos sąlygos dirbtiniam intelektui, itin našiam skaičiavimui, kibernetiniam saugumui, mikroelektroniniams ir elektroniniams komponentams ir saugiam ryšiui. Tai ne tik leis visais lygmenimis sustiprinti skaitmeninius įgūdžius, bet ir bus tvirtas pagrindas didinti našumą ir konkurencingumą, todėl ilgainiui bus skatinamas tvirtas ekonominis pagrindas ir gerovė.

3.2.3. Sąžininga ir gerai veikianti bendroji rinka skatina tvarų ir integracinį augimą ir užimtumą. EESRK pritaria Komisijai, kad teisinės valstybės principo laikymasis, kokybiškos ir veiksmingos teisingumo sistemos, veiksmingos kovos su korupcija struktūros, veiksmingas administravimas, įskaitant mokesčių administravimą, kovos su pinigų plovimu ir sukčiavimu sistemos yra svarbūs veiksniai gerinant verslo aplinką ir užtikrinant sąžiningą įmonių konkurenciją. Deja, vis

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė „Socialinis dialogas – svarbus ekonominio tvarumo ir ekonomikos atsparumo ramsčiai“ (OL C 10, 2021 1 11, p. 14).

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė „Atnaujinta tvaraus finansavimo strategija“ (OL C 152, 2022 4 6, p. 97).

dar yra disbalansas tarp ekonominių laisvių ir socialinių bei darbo rinkos teisių. Socialinės bei darbo rinkos teisės yra labai svarbios, tačiau jos nėra Konstitucijos saugomos vidaus rinkos laisvės. Nacionaliniai teisės aktai dėl darbuotojų apsaugos kartais laikomi sklandaus rinkos veikimo administracinėmis kliūtimis. Todėl daugelis darbuotojų vidaus rinką laiko grėsme. EESRK ragina pateikti atitinkamus pasiūlymus, kaip ištaisyti šį disbalansą ir užtikrinti nacionalines taisykles, kurios nėra laidojamos Sutartimi. Be to, EESRK primygtinai rekomenduoja toliau nuosekliai dėti pastangas įgyvendinant iniciatyvą „Ne vien tik BVP“⁽⁸⁾.

3.2.4. EESRK primygtinai rekomenduoja atkreipti dėmesį į neigiamą energijos kainų augimo poveikį ekonomikai ir pasiskirstymui. Ši kainų šuolį gali lemti stiprus ekonominės veiklos atsigavimas ir tiekimo sutrikimai, o stabilizavusis ekonominei raidai tai gali savaime išsilyginti. Tačiau tai yra tiesioginė našta gamybai ir pramonės konkurencingumui. Be to, tikėtina, kad didelės didmeninės energijos kainos turės įtakos mažmeninėms kainoms, o tai dar labiau padidins maisto produktų kainas. NET jei šis poveikis yra laikinas, dėl jo gali sumažėti darbo užmokesčio perkamąją galią, todėl mažesnes pajamas gaunantys namų ūkiai gali patirti skurdą. EESRK remia pastangas kovoti su šiais pokyčiais.

3.3. Teisingumas

3.3.1. Silpna socialinė apsauga, disbalansas ir nelygybė tapo problema dar gerokai prieš COVID-19 krizę. 2016 m. ECB padarė išvadą, kad grynojo turto pasiskirstymas yra „labai iškreiptas“, nes daugiau nei 20 % ES piliečių gresia skurdas ir socialinė atskirtis⁽⁹⁾. Remiantis Pasaulio banko ataskaita dėl skurdo pasaulyje (2018 m.)⁽¹⁰⁾, per pastaruosius tris dešimtmečius kiek daugiau kaip milijardas žmonių išbrido iš visiško skurdo, daugiausia dėl to, kad sumažėjo skurdas Kinijoje. Dėl pandemijos ši teigiama tendencija sulėtėjo. Vis dėlto turtas vis dar yra sutelktas ekonominio elito rankose, o labai turtingi žmonės per pastaruosius 25 metus iš tikrųjų įgijo daugiau turto⁽¹¹⁾. Komisija pagrįstai atkreipia dėmesį į dėl pandemijos didėjančią nelygybę. Nelygybė ne tik pati savaime kelia problemų, bet ir stabdo ekonomikos vystymąsi, nes mažina privačią paklausą ir sudaro sąlygas socialinei įtampai. Todėl labai svarbu gerinti kokybiškas darbo vietas, sudaryti palankias sąlygas nepalankioje padėtyje esančioms grupėms įsidarbinti, užtikrinti gerą darbo užmokesčių ir darbo sąlygas, taip pat teisę į kolektyvines derybas. EESRK pabrėžia, kad skatinant tokią politiką svarbu gerbti nacionalinius darbo santykius ir socialinių partnerių savarankiškumą.

3.3.2. EESRK palankiai vertina Komisijos teiginį, kad ekonomikos gaivinimo plano pagrindas turi būti sąžiningumas. Probleminės nelygybės akivaizdoje nerimą keliantys skurdo rodikliai ir politinė įtampa, socialinis tvarumas, lyčių lygybė, lygios galimybės, nediskriminavimas ir sąžiningas paskirstymas yra patys savaime svarbūs tikslai. Todėl EESRK labai rekomenduoja sutelkti dėmesį ne tik į žaliąją ir skaitmeninę, vadinamąją dvejoją pertvarką, bet ir į socialinio tvarumo siekį. EESRK pabrėžia, kad kartu siekiant sąžiningos ir teisingos žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos, kuriai būtinos tvarios socialinės sąlygos, bus sudarytas būsimos gerovės ir atsparumo pagrindas.

3.3.3. Gerai parengta aktyvi darbo rinkos politika, valstybinės užimtumo tarnybos ir socialinės apsaugos sistemos, kurios padėtų žmonėms išlaikyti savo gyvenimo lygį tiek ekonominių sukrėtimų, tiek individualių sunkumų metu, yra atsparumo ir integracinio augimo pagrindas. Darbo vietų išlaikymo priemonių, pavyzdžiui, sutrumpinto darbo laiko sistemų, įgyvendinimas labai padėjo įveikti neigiamą krizės poveikį darbo rinkoms. Tačiau, nors pajamų rėmimas ir socialinės apsaugos tinklai užkirto kelią dideliame pajamų mažėjimui, COVID-19 pandemija taip pat atskleidė galimybių naudotis socialine apsauga spragas. EESRK ragina siekti didesnės socialinės konvergencijos, kuri prisidėtų prie bendro ES atsparumo krizėms.

3.3.4. Ypatingas dėmesys taip pat turi būti skiriamas socialiniam skaitmeninės pertvarkos poveikiui, ypač atsižvelgiant į tai, kad pandemija paspartino šį procesą. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija, be kita ko, atkreipia dėmesį į nevienodas galimybes mokytis internetu, o tai gali turėti ilgalaikių pasekmių, įskaitant žemą pagrindinių įgūdžių lygį, o tai

⁽⁸⁾ Bendra informacija. Ne vien tik BVP, Europos Komisija.

⁽⁹⁾ Europos Centrinis Bankas, Tyrimas Nr. 18 / 2016 m. gruodžio mėn., *The Household Finance and Consumption Survey: results from the Second wave*.

⁽¹⁰⁾ Pasaulio banko grupė: „Poverty and shared prosperity 2018. Piecing together the poverty puzzle. Overview“, 01 diagrama, 2 psl.

⁽¹¹⁾ 2022 m. pasaulio nelygybės ataskaitoje pateikiami naujausi ir išsamūs duomenys apie nelygybę visame pasaulyje.

gali padidinti nelygybę švietimo srityje. EESRK visiškai sutinka, kad valstybės narės turėtų dėti daugiau pastangų, kad pagerėtų mokymosi rezultatai visose jų švietimo ir mokymo sistemose. Siekiant spręsti įgūdžių paklausos ir pasiūlos neatitikties problemą ir užkirsti kelią didėjančiai socialinei atskirčiai, reikia pripažinti teisę į mokymąsi visą gyvenimą ir užtikrinti galimybę ja naudotis. Šios priemonės tuo būtų remiamos viešosiomis lėšomis, siekiant padėti atsakingoms įmonėms teikti kokybiškas mokymosi visą gyvenimą paslaugas. Siekiant sumažinti skaitmeninę atskirtį, daug dėmesio turėtų būti skiriama skaitmeninių paslaugų prieinamumui neįgaliesiems ir vyresnio amžiaus žmonėms.

3.3.5. Pagal naująją daugiametę finansinę programą (DFP) ir priemonę „NextGenerationEU“ (NGEU), ypač ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP), dabartiniams uždaviniams spręsti valstybėms narėms bus skirta 1,824 mlrd. EUR. EESRK ragina Komisiją patikrinti, ar paskelbtos politikos priemonės yra tinkamai įgyvendinamos, kad skiriamas būtų akivaizdžiai skatinami žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos tikslai. Visų pirma, jau suplanuotos išlaidos neturėtų būti pripažįstamos nacionalinių atkūrimo ir atsparumo planų dalimi. Tai taip pat padėtų išvengti būtinybės didinti nacionalinius įnašus arba mažinti ES biudžeto išlaidas.

3.3.6. Be to, reikia atidžiai stebėti fondų išmokų paskirstymo poveikį ir jų socialinį poveikį, kad būtų užtikrintas jų indėlis siekiant aukštykryptės socialinės konvergencijos. Komisija pagrįstai atkreipia dėmesį į įvairius asimetrinio krizės poveikio aspektus įvairioms gyventojų grupėms, sektoriams ir regionams. Todėl EESRK ragina dėti ypatingas pastangas siekiant apsaugoti mažas ir vidutines pajamas gaunančius namų ūkius ir pažeidžiamus asmenis, kurie labiausiai nukentčia nuo bet kokio krizės ir pertvarkos proceso. Investicijos turėtų būti finansuojamos su sąlyga, kad jomis bus kuriamos gryniosios darbo vietos ir gerbiamos darbuotojų teisės. Apskritai svarbu, kad šiandieninės išlaidos būtų naudingos ateities kartoms.

3.4. Makroekonominis stabilumas

3.4.1. Dėl pandemijos ne tik padidėjo anksčiau buvęs pažeidžiamumas ir susilpnėjo disbalanso tarp valstybių narių mažinimas, bet ir padidėjo neapibrėžtumas. Todėl ekonomika ir pinigų politika turi ne tik išlikti palanki, bet ir būti lanksti bei pasirengusi reaguoti į bet kokius neramumus ar sukrėtimus ir užtikrinti ES atsparumą. Todėl EESRK palankiai vertina tai, kad toliau taikoma bendroji nukrypti leidžianti išlyga. Panaikinant šią išlygą bet kuriuo atveju turi būti atsižvelgiama į ekonominės veiklos, užimtumo ir skurdo lygį, palyginti su prieš krizę buvusiu lygiu. Be to, fiskalinė politika nacionaliniu ir ES lygmenimis, taip pat pinigų politikos turėtų būti koordinuojamos apdairiai, kad būtų abipusiškai sustiprintas numatomas papildomas ir stabilizuojantis poveikis.

3.4.2. Kaip nurodyta įvairiose nuomonėse, EESRK ragina pereiti prie į gerovę orientuoto ekonomikos valdymo⁽¹²⁾. Todėl po to, kai dėl pandemijos buvo sustabdytas ekonomikos valdymo sistemos atnaujinimas, reikėjo atnaujinti ekonomikos valdymo sistemos peržiūrą, tam kad būtų skatinamos tinkamos fiskalinės politikos tiek geru, tiek nepalankiu laikotarpiu. Dabartinės fiskalinės sistemos trūkumai jau buvo akivaizdūs 2020 m., o dėl krizės kyla dar didesnių sunkumų. Analizė rodo, kad 23 valstybės narės nesilaikys deficito kriterijaus, o 13 valstybių narių – skolos kriterijų.

3.4.3. EESRK pritaria Komisijai, kad reikia susilaikyti nuo perviršinio deficito procedūros bet kurios valstybės narės atžvilgiu, ir pritaria jos rekomendacijai, kad valstybės narės turėtų toliau teikti fiskalinę paramą, kartu užtikrindamos fiskalinį tvarumą vidutinės trukmės laikotarpiu, kai tik leis ekonominės sąlygos. Tai atitinka EESRK reikalavimą remti tvarų augimą, taip sudarant sąlygas stiprinti viešuosius finansus⁽¹³⁾. Tačiau EESRK taip pat ragina pripažinti, kad reikia skubiai padidinti investicijas, kad būtų galima spręsti pereinamojo laikotarpio klausimus. Be to, prieš išgaliojant peržiūrėtai sistemai, Komisija turėtų pateikti pereinamojo laikotarpio, per kurį neturėtų būti pradėta perviršinio deficito procedūra, gaires ir numatyti galimybę naudoti neįprasto įvykio išlygą konkrečios šalies atveju⁽¹⁴⁾.

⁽¹²⁾ EESRK nuomonės 2020 m. ekonomikos valdymo peržiūra (OL C 429, 2020 12 11, p. 227) ir ES fiskalinės sistemos kūrimas siekiant tvaraus ekonomikos atsigavimo ir teisingos pertvarkos (OL C 105, 2022 3 4, p. 11).

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė „Ekonomikos valdymo peržiūra 2020 m.“ (OL C 429, 2020 12 11, p. 227).

⁽¹⁴⁾ EESRK nuomonė ES fiskalinės sistemos pertvarkymas siekiant tvaraus ekonomikos atsigavimo ir teisingos pertvarkos (OL C 105, 2022 3 4, p. 11).

3.4.4. EESRK pritaria Komisijai, kad vykdant priežiūrą pagal makroekonominio disbalanso procedūras (MDP) galėjo būti nepakankamai atsižvelgta į naujų kylančių ekonominių iššūkių, ypač į aplinkai kenkiančius veiksmus, sąveiką⁽¹⁵⁾. Be to, reikia stebėti socialinį disbalansą, siekiant kompensuoti fiskalinių ir makroekonominių reikalavimų vyravimą⁽¹⁶⁾. Kadangi socialinis ir užimtumo disbalansas gali turėti žalingą tarpvalstybinį poveikį, svarbu, kad jis būtų nustatytas ir ištaisytas ankstyvuojuoju etapu. Galiausiai, EESRK palankiai vertina Komisijos darbą žaliojo biudžeto sudarymo srityje.

3.4.5. Ekonomikos atsigavimas ir stabilus integracinis augimas yra išankstinės tvarių valstybės biudžetų ir fiskalinių rezervų formavimo sąlygos. Kadangi valstybės lėšomis finansuojamos viešosios investicijos ir toliau bus labai svarbios, norint, kad pertvarka būtų sėkminga, būtina taikyti subalansuoto biudžeto taisyklę, nekeliant pavojaus vidutinės trukmės fiskaliniam tvarumui ir euro vertei. Tačiau esant dideliame neapibrėžtumui, EESRK taip pat įspėja, kad nereikėtų mažinti einamųjų išlaidų, susijusių su socialinėmis, švietimo ir sveikatos priežiūros išlaidomis. Gerai veikiančios automatinės stabilizavimo priemonės yra labai svarbios siekiant užkirsti kelią socialiniams sunkumams, stabilizuoti paklausą ir atsparumą bet kokioms krizėms. Kita vertus, nesąžininga mokesčių politika, susijusi su mokestiniu sukčiavimu ir agresyviu mokesčių planavimu, kelia pavojų fiskalinei veiksmų laisvei, kurios reikia reaguojant į sukrėtimus ir sprendžiant pertvarkos proceso problemas. Todėl Komisijos pastabos dėl pajamų yra priimamos. Tai pasakytina ir apie pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę siūlomas reformas, susijusias su didesniu mokesčių administravimo veiksmingumu, kuriomis siekiama pagerinti mokesčių rinkimą ir sumažinti reikalavimų laikymosi išlaidas įmonėms ir asmenims.

3.4.6. Finansų rinkų stabilumas – svarbus makroekonominio stabilumo aspektas. Siekiant stiprinti kapitalo rinkų sąjungą ir bankų sąjungą visų pirma reikia stiprinti finansavimo kanalus ir skatinti privačiojo sektoriaus indėlį į investavimo pastangas. Šiuo tikslu EESRK ragina užtikrinti tinkamą rizikos pasidalijimo ir jos mažinimo pusiausvyrą ir ypač palankiai vertina pastangas stiprinti dėl klimato krizės kylančios sisteminės rizikos stebėseną. Be to, taip pat svarbu atsižvelgti į socialinio tvarumo riziką, susijusią su tuo, kad didėjant persikirstymo skirtumams kyla pavojus socialinei sanglaudai. Finansų rinkų reguliavimui taip pat turėtų būti teikiama pirmenybė veiksmingumui, o ne sudėtingumui ir turėtų būti užtikrinta aukšto lygio vartotojų apsauga.

3.5. Europos semestro raida

3.5.1. EESRK pabrėžia, kad įgyvendindama priemonę „NextGenerationEU“ ES pradeda naują ekonominės politikos etapą ir žengia ryžtingą žingsnį solidarumo link. 2022 m. Europos semestro raida suteikia galimybę didinti ekonominių, aplinkosauginių ir socialinių tvarumą. EESRK ragina išpareigoti skatinti tvarų ir integracinį augimą, visišką užimtumą ir kokybiškų darbo vietų kūrimą bei ryžtingai stiprinti savo demokratinę poziciją. Be to, pats laikas į semestro procesą aktyviau įtraukti socialinius partnerius ir organizuotą pilietinę visuomenę.

3.5.2. Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės įtraukimas į Europos semestrą sustiprina jo svarbą. Be to, dotacijų dalių išmokėjimą susiejant su sąlyga, kad bus vykdomos reformos, kurios išdėstytos nacionaliniuose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose (EGADP) ir iš esmės grindžiamos konkrečioms šalims skirtomis rekomendacijomis, suteikia KŠSR didesnę politinį svorį. Todėl būtina, kad socialiniai partneriai ir organizuota pilietinė visuomenė aktyviau dalyvautų rengiant ir įgyvendinant. EESRK ragina nustatyti minimalius tokių konsultacijų standartus⁽¹⁷⁾. Griežtos sanglaudos politikos taisyklės dėl konsultacijų su suinteresuotosiomis šalimis, ypač partnerystės principas, turėtų būti laikomos bent jau kaip EGADP procedūrų pavyzdys⁽¹⁸⁾.

3.5.3. Įvairiuose empiriniuose tyrimuose pabrėžiama, kad dauguma konkrečiai šaliai skirtų rekomendacijų buvo skiriama konkurencingumo didinimui ir valstybės biudžeto konsolidavimui. EESRK ragina Komisiją laikytis subalansuoto požiūrio į konkurencingo tvarumo darbotvarkę, visų pirma į būsimas konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti rekomendacijoms dėl reformų, pavyzdžiui, aktyvios ir įtraukios darbo rinkos politikos ir mokymosi visą gyvenimą programų, įskaitant programas, skirtas perkvalifikavimui ir karjeros keitimui, taip pat nepalankioje padėtyje esančioms grupėms, pavyzdžiui, neįgaliesiems ar vyresnio amžiaus žmonėms.

⁽¹⁵⁾ COM(2021) 662 final.

⁽¹⁶⁾ EESC opinion on *European Pillar of Social Rights* (OL C 286, 2021 7 16, p. 13).

⁽¹⁷⁾ EESRK rezoliucija „Organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose“ (OL C 155, 2021 4 30, p. 1).

⁽¹⁸⁾ EESRK nuomonė „Sanglaudos politika kovojant su nelygybe. Papildomumas ir (arba) dubliavimas su EGADP“ (OL C 517, 2021 12 22, p. 1).

3.5.4. EESRK ypač palankiai vertina Porto aukščiausiojo lygio susitikimo socialiniais klausimais rezultatus, t. y. peržiūrėta socialinių rodiklių suvestinė turėtų padėti stebėti Europos socialinių teisių ramsčio principų įgyvendinimo pažangą ir įtraukti šią stebėseną į Europos semestro procesą. Todėl palankiai vertinama tai, kad 2022 m. bendroje užimtumo ataskaitoje daugiau dėmesio skiriama ramsčio principams, ir tai, kad į jos analizę įtraukti 2030 m. pagrindiniai tikslai ir peržiūrėti socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai. Tačiau vis dar neaišku, kokiu mastu šios svarbios išvados atsispindės konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose ir ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose. Be to, atskaitos tašku turėtų būti darnaus vystymosi tikslai.

3.5.5. EESRK taip pat ragina vykdyti reformas, kurios užtikrintų veiksmingą ES lėšų įsisavinimą, pavyzdžiui, stiprinant viešojo administravimo institucijų techninius gebėjimus valdyti investicinius projektus, kurti viešųjų pirkimų sistemas, grindžiamas ekonomiškai naudingiausio, o ne pigiausio pasiūlymo principu, taip atsižvelgiant į darbo, socialinius ir aplinkosaugos aspektus, ir galiausiai vykdyti reformas, kuriomis būtų pašalintos kitos, nepiniginės veiksmingos investicijų politikos kliūtys. EESRK taip pat ragina Komisiją užkirsti kelią bet kokiam piktnaudžiavimui lėšomis ir korupcijai.

3.5.6. Ekonomikos valdymas ir ypač fiskalinės politikos sistemos taisyklės turi būti įtrauktos į Europos semestro procesą taip, kad būtų siekiant užtikrintas demokratinis Europos Parlamento, nacionalinių parlamentų, socialinių partnerių ir organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas. Be to, jis turėtų būti pertvarkytas siekiant skatinti daugiašalį ir demokratinį dialogą dėl makroekonominių, socialinių ir aplinkosaugos problemų ir remti politikos koordinavimą.

Bruselis, 2022 m. vasario 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*
